

D. BERCIU, *Buridava dacică*, Editura Academiei R. S. România, București, 1981, 176 p., 30 fig. și 120 pl.

Dava geto-dacică descoperită cu două decenii în urmă la Oenița (jud. Vrancea) este acum binecunoscută prin bogăția, varietatea și valoarea istorico-arheologică cu totul deosebită a urmelor de cultură materială și spirituală scoase la iveală de D. Berciu de-a lungul a nu mai puțin de douăzeci campanii de săpături. Cele câteva studii preliminare publicate de conducătorul cercetărilor au pus în valoare și circuit științific câteva descoperiri de excepție, un loc de frunte ocupându-l inscripțiile cu caractere grecești și latine de pe unele vase ceramice, care au permis identificarea acestui centru geto-dacic cu Buridava și au dus totodată la descoperirea unui nou basileu local cu numele de Thiamarcos.

Stringerea a numeroase materiale arheologice, date și observații de teren privind caracterul și importanța așezării de la Oenița i-au oferit lui D. Berciu prilejul de a realiza un prim volum monografic de un interes istoric și arheologic demn de relevanță, intitulat *Buridava dacică*, care avea să vadă lumina tiparului în toamna anului 1981, în Editura Academiei R. S. România, ca al XL-lea volum al seriei *Biblioteca de arheologie*. Lucrarea se impune de la început prin valoarea ei științifică și documentară remarcabilă, prin numărul extrem de mare și de variat al descoperirilor, bogat ilustrate într-un număr de 120 planșe și 30 fig. și, desigur, prin concluziile istorice ce se desprind din cercetările de ansamblu de la Oenița-Buridava. Publicația se înscrie astfel în rindul celor mai de seamă contribuții la cunoașterea istoriei și civilizației geto-dace din epoca preromană.

La Oenița-Cosota, după cum rezultă din monografia la care ne referim, se află un mare complex arheologic, în care au fost identificate urmele așezării civile, ale necropolei și a trei cetăți, toate la un loc reprezentând vestigiile vechii Buridave, un adevărat centru economic, religios și politic al geto-dacilor din părțile de nord-est ale Olteniei. Cercetări mai ample s-au efectuat în așezarea civilă, în necropolă și în cetatea I, identificată ca acropola a acestui important centru geto-dacic, precum și pe terasele adiacente. În ceea ce privește așezarea civilă, situată în dreapta Pirlului Sărat, flancată pe trei laturi de înălțimi dominante pe care au fost identificate punctele întărite ale Buridavei, săpăturile au dus la precizarea a trei niveluri de locuire succesivă și a o serie de locuințe, cele mai numeroase și semnificative dovedindu-se a fi cele de suprafață. Toate au plan rectangular, cu dimensiuni care ajung pînă la 7 × 6 m, fiind prevăzute cu podini lustruite și vetre.

Cetatea I, de fapt principalul centru și acropola complexului arheologic al Buridavei, se situează pe cea mai înaltă colină de la Oenița-Cosota. Virful colinei, în bună parte prăbușit, a fost amenajat prin nivelare, creîndu-se spații pentru amplasarea de construcții. Săpăturile întreprinse aici au dus la descoperirea fortificației acestui centru, care constă din șanțuri săpate în stîncă pentru palisadă. Pe platoul amenajat, s-au ridicat construcții de lemn, unde domina, după toate probabilitățile, un sanctuar patruleter, care adăpostea trei gropi-încăperi subterane destinate efectuării unor practici rituale. Pe baza datelor oferite de săpături s-a realizat și o încercare interesantă de reconstituire a acestei mari construcții religioase. În secolul I e.n., peste vechiul templu s-a ridicat un al doilea edificiu tot de formă rectangulară, cu urme mai bine păstrate, care au permis o mai ușoară reconstituire a planului acestuia. Tot aici au existat desigur și alte construcții

aparținînd păturii conducătoare, depozite și probabil chiar ateliere de prelucrare a metalului. Pe terasa II din apropierea platoului s-a descoperit o cisternă, pentru provizii de apă.

Paralel cu cercetările întreprinse în așezare și cetate s-au făcut săpături și în necropolă, care au dus la descoperirea unui număr de 382 morminte, toate de incinerare. Au fost identificate tipuri de morminte cu urnă, cu oasele depuse în gropi sau așezate direct pe sol. Unele morminte au fost descoperite chiar în cetate și pe terasele învecinate. Interesante ne par observațiile privind practica depunerii în gropi a unor fragmente ceramice, unele arse ritual, bucăți de vatră și chirpic, creuzete, unelte de fier, obiecte de podoabă, oase de animale și păsări etc., ca și practica arderii unor gropi înainte depunerii resturilor cinerare. Cele mai semnificative se dovedesc mormintele cu urnă și cu vase adiacente, chiar dacă numărul acestora este foarte scăzut. Necropola de la Oenița poate fi considerată ca fiind cea mai mare cunoscută pînă în prezent în lumea geto-dacică, contribuind astfel la o mai exactă cunoaștere a practicilor de înmormintare din Dacia preromană.

Vestigiile scoase la iveală se evidențiază prin extrem de marea lor varietate, bogăție și semnificație istorică. Și aici, ca și în celelalte *davae* geto-dacice, pe primul loc se situează produsele ceramice reprezentate deopotrivă de vase lucrate cu mina, cit și la roată. În rindul vaselor lucrate cu mina domină ceștile cu mîner și vasele-borcan, ușor bitronconice, ornamentate de regulă cu buturi și brlu alveolar și cu linii incizate, simple sau în formă de val. Produsele ceramice la roată sînt reprezentate în special prin cunoscutule fructiere cu picior de culoare cenușie, printre care se întîlesc și unele piclate, cămile bitronconice, cămile, bolurile de tip megarian cu decor în relief, vasele mari de provizii etc., la care domină decorul lustruit în linii simple sau în zig-zag sau val și, mai rar, liniile incizate.

Obiectele și uneltele de metal sînt și ele destul de numeroase și variate ca tipuri. Printre acestea se remarcă; topoare, seceri, teșe, ferestrau, clește cuțite etc. toate din fier; fibule, cercei, clopoței, pînteni, virfuri de săgeți etc., lucrate din bronz, argint și fier. În rindul acestei categorii de descoperiri se integrează și o mască umană din bronz, considerată a reprezenta chipul unei divinități geto-dacice, probabil pe zeul războiului Marte. O astfel de descoperire se numără printre puținele reprezentări umane ale artei geto-dacice, fiind unică în felul ei, prin forma și maniera în care a fost lucrată. La acestea se adaugă o serie de produse de import greco-romane, printre care se remarcă: fragmente de amfore grecești, mărgelile de sticlă colorată, vase de bronz romane și desigur monede de argint și bronz romane republicane și imperiale și o drahmă din Dyrhachium.

Descoperirile de o importanță cu totul particulară, prin semnificația lor istorică o constituie elementele de scriere de la Oenița. În primul rînd se impune inscripția în limba greacă imprimată pe un vas de provizii, în conținutul căreia s-a identificat un nou basileu geto-dac din secolul I î.e.n., cu numele de Thiamarcos. După toate probabilitățile este vorba de conducătorul formațiunii politice geto-dace din părțile de nord-est ale Olteniei, cu reședința în *dava* de la Oenița. Rețin apoi atenția inscripțiile cu litere latine de pe unele fragmente ceramice, BVR, și REB, BR. Primul grupaj de litere înclîș foarte probabil un antroponim de

origine traco-dacică, iar celelalte două ar indica, cum pe bună dreptate conchide D. Berciu, toponimul Buridava sau chiar numele buridavensilor menționați de geograful grec Ptolemeu, respectiv al populației geto-dace din zona Vilcei. Este pentru prima dată când avem localizată epigrafic o dată sau o populație geto-dacică. Datorită rolului important pe care l-a jucat acest centru geto dacic, după cucerirea Daciei de către romani, numele Buridavei va fi acordat așezării romane de la Stolniceni, situată pe malul drept al râului Olt.

Pe parcursul lucrării, ca și în capitolul final al acestuia, autorul face deseori referiri la cronologia complexului arheologic de la Ocnița. Cercetările au dovedit că încă cu mult înainte de înființarea davei geto-dacice, aici au locuit, desigur sporadic, comunități din perioada de trecere de la epoca neolitică la cea a bronzului, purtători ai culturii Coșofeni, ca și comunități din epoca bronzului (culturile Gîlna și Verbișoara) și din prima vîrstă a fierului. Cele mai vechi urme geto-dacice datează încă din secolele IV – III î.e.n., fiind reprezentate însă doar de descoperiri izolate. Principalele faze de dezvoltare, ca și descoperirile aproape în totalitatea lor, datează din secolul al II-lea î.e.n. și pînă la finele secolului I e.n. Sfirșitul așezării este pus de D. Berciu în legătură cu pătrunderea romanilor pe valea Oltului, respectiv cu războaiele de cucerire a Daciei, cu excepția necropolei și a teraselor învecinate, care ar fi fost distruse în vremea lui Augustus, probabil cu prilejul campaniei lui Aelius Catus.

Rezultatele obținute de pe urma cercetărilor și a studiului diferitelor descoperiri îi dau posibilitatea autorului să ajungă la o serie de concluzii de caracter mai general de un deosebit interes istoric și arheologic. Ridicarea și dezvoltarea unui centru economic politic și religios de genul celui de la Ocnița este pusă de D. Berciu în legătură directă cu exploatarea bogatelor salinice din zona Ocnelor Mari. O astfel de concluzie se impune aproape de la sine, dacă avem în vedere cît de căutată și necesară era sarea în viața comunităților omenești ale antichității, în cazul de față a buridavensilor.

Analiza descoperirilor de la Ocnița și raportarea lor la celelalte materiale cunoscute în principalele *davae* ale Daciei preromane scot în evidență și de data aceasta caracterul unitar al civilizației geto-dacice în perioada clasică a acesteia. Principalele tipuri ceramice de la Buridava, în rîndul cărora se remarcă și aici ceașca cu minier, vasul-borcan, fructiera, vasul bitronconic, cupele cu decor în relief etc., sînt intru

totul identice ca forme și decor cu cele din întreaga arie de răspîndire a lumii geto-dace în secolele II î.e.n. – I. e.n. În sprijinul aceleiași concluzii vin și celelalte tipuri de descoperiri, de asemenea tipice culturii materiale și spirituale a geto-dacilor, printre care ar fi de remarcat tipul de locuințe, ritualul incinerăției, uneltele de fier, obiectele de podoabă etc. Desigur, în dăva de la Ocnița apar și unele categorii de descoperiri inedite în felul lor, cum ar fi masca de bronz cu chip uman, protomele de animal din lut, „cățelul” de vatră de fier cu extremitățile în formă de cap de bovină (taur), grătar de fier, tipul de fortificație cu șanț și palisadă, unele amănunte ale construcțiilor religioase și desigur elementele de scriere, dovezi prețioase ale folosirii scrierii la geto-daci. Toate acestea la un loc nu fac decît să completeze și să îmbogățescă patrimoniul cultural al lumii geto-dace și al unității ei.

Geto-clacii de la Buridava și din împrejurimi au întreținut relații culturale și de schimb cu negustorii greci și cu romanii ajuși în Balcani și apoi la Dunăre. Aceste raporturi sînt bine documentate la Ocnița prin importurile de produse greco-romane, din rîndul cărora fac parte: amfore de cu minierul ștampilat, vase de bronz și arme romane, obiecte de podoabă, și un însemnat număr de monede de argint și bronz, în cea mai mare parte a lor denari romani republicani, parte din ei emiși foarte probabil în atelierele locale din Dacia. Printre consecințele acestor raporturi se vădesc aici unele influențe romane timpurii în meșteșugul olăritului, în unele tipuri de unelte, monetărie și desigur în limbă, indicații prețioase ale premiselor romanizării, care pot fi sesizate în lumea dacică cu două secole înainte de cucerirea Daciei.

Cu monografia Buridavei dacice, D. Berciu aduce o nouă și deosebit de valoroasă contribuție la o mai completă cunoaștere a bogăției, varietății și în același timp a unității civilizației geto-dacilor. Aspecte particulare ale acesteia, înlînite la Ocnița, nu fac decît să dovedească o dată în plus caracterul complex și original al culturii materiale și spirituale geto-dacice. Unitatea lumii geto-dace de pe întreg spațiul carpato-danubian și pontic își găsește și în descoperirile de la Buridava o confirmare deplină. Sintem convinși că viitoarele cercetări vor aduce date noi, menite să confirme multe din concluziile acestei prime monografii și să sporească totodată patrimoniul cultural al strămoșilor noștri geto-daci.

C. Preda

MARIA CHIȚESCU, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State – The Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, BAR, Internațional Series, 112, Oxford, 1981, 367 p., 51 fig. și 34 pl.

Publicată recent la Oxford, în cunoscuta colecție BAR – Internațional Series, alături de alte monografii de istorie și arheologie, lucrarea Mariei Chițescu, dedicată pătrunderii și circulației denarului roman republican în Dacia, este rodul unor îndelungi și susținute activități de cercetare. Dedicîndu-și aproape în întregime munca sa de cercetare acestui subiect de o mare însemnătate pentru istoria economică și social-politică a Daciei preromane, Maria Chițescu, remarcată printr-o serie de studii valoroase din același domeniu, a reușit să întocmească o amplă și deosebit de importantă monografie cu privire la pătrunderea și circulația monedelor romane republicane în Dacia, precum și la procesul de copiere a acestui tip monetar în Dacia. Pentru a reuși o astfel de realizare, autoarea a trebuit să depună un efort mare și anevoios de muncă, cerut de stringerea, identificarea, clasificarea și datarea unui imens material numismatic documentar. Deși în legătură cu acest subiect s-au scris destul de multe studii chiar și unele sinteze, lucrarea Mariei Chițescu are darul să ne înfățișeze pentru prima dată un tablou complet al tuturor

descoperirilor monetare romane republicane din Dacia și a principalilor probleme pe care le ridică această categorie de descoperiri.

Monografia se compune din două părți principale. Prima parte, dedicată în întregime considerațiilor numismatice și istorice, ce se degajă din studiarea monedelor romane republicane din Dacia, cuprinde șase capitole principale, ce tratează pe rînd următoarele probleme: istoricului cercetărilor, pătrunderea și circulația monedelor romane republicane în Dacia, considerații referitoare la greutatea denarilor republicani din Dacia, contramărcile și inciziile de pe denarii romani republicani și imperiali, emisiunile locale geto-dacice de tip roman republican și imperial și în final este tratată contribuția numismatice la istoria statului dac. Pentru fiecare dintre aceste capitole, autoarea se dovedește bine informată și stăpînată pe bibliografie și pe problematică. Sînt amintite și analizate diferitele ipoteze emise pentru fiecare aspect al problemei în parte și sînt exprimate, cu destulă vigoare, o serie de opinii proprii, pe care autoarea le-a mai susținut și